

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ

Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїстики
Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «**Адміністративна відповідальність**» обов'язкових
компонент освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (Правоохоронна діяльність)

за темою № 1 - «Загальні положення адміністративної відповідальності»

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 21 грудня 2023 р. № 11

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 20 грудня 2023 р. № 12

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 21 грудня 2023 р. № 11

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Протокол від 14 грудня 2023 р. № 13

Розробники:

1. Завідувач кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, кандидат юридичних наук, професор Панова Ірина Вікторівна.
2. Доцент кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, кандидат юридичних наук, доцент Токарева Катерина Олегівна.
3. Старший викладач кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, кандидат юридичних наук Пінчук Юлія Костянтинівна.

Рецензенти:

1. Заступник начальника відділення поліції № 3 Харківського районного управління поліції № 1 ГУНП в Харківській області, д.ю.н., с.н.с. Прокопенко О.Ю.
2. Доцент кафедри адміністративного права та процесу Факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доц. Казанчук І.Д.

План лекції

1. Поняття адміністративної відповідальності. Співвідношення заходів адміністративної відповідальності з іншими заходами адміністративного примусу. Підстави адміністративної відповідальності.
2. Поняття та основні ознаки адміністративного правопорушення (проступку). Його відмежування від інших видів правопорушень. Законодавство про адміністративні правопорушення.
3. Юридичний склад адміністративного проступку, зміст його елементів.
4. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність, звільняють від адміністративної відповідальності, виключають провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Література:

Основна:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
2. Адміністративна відповідальність: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Коломоець Т.О. та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., засл. юриста України Т.О. Коломоець; ДВНЗ «Запорізький нац. ун-т» МОН України. – К.: Істина, 2011. – 184 с.

Додаткова:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. У 2 т.: Т. 1. Загальна частина / [ред. кол.: В.Б. Авер'янов (голова)]. – К., 2004. – 584 с.
2. Голосніченко І. Проблеми кодифікації норм, що становлять адміністративну відповідальність / І. Голосніченко // Право України. – 2002. – № 10. – С. 20–24.
3. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.
4. Лук'янець Д.М. Проблеми адміністративної відповідальності: моногр. / Д.М. Лук'янець. – К., 2001. – 220 с.
5. Судова практика з розгляду адміністративних справ про деякі правопорушення на транспорті [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/152EA8DD0A2095E6C2257B7C00384606](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/152EA8DD0A2095E6C2257B7C00384606).

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Пошукова система Google Академія (Google Scholar) - <http://scholar.google.com>

2. Сайт «Brain Maps» - <http://brain-maps.org/>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. <http://www.rada.kiev.ua/> – Верховна Рада України
5. <http://www.guds.gov.ua> – Головне управління державної служби України
6. <http://www.kmu.gov.ua> – Кабінет Міністрів України
7. <http://www.nau.kiev.ua> – Нормативні акти України
8. www.vasu.gov.ua – Вищий адміністративний суд України.
9. www.reyestr.court.gov.ua – Єдиний державний реєстр судових рішень.

1. Поняття адміністративної відповідальності. Співвідношення заходів адміністративної відповідальності з іншими заходами адміністративного примусу. Підстави адміністративної відповідальності.

Адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі уповноважених органів на відповідну категорію протиправних діянь (передусім адміністративних проступків), а особи, які скоїли зазначені правопорушення, повинні відповісти перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести адміністративне стягнення в установлених законом формах і порядку.

Адміністративній відповідальності, як різновиду юридичної відповідальності, притаманні такі ознаки: 1) має зовнішній характер; 2) застосовується лише за вчинення правопорушення; 3) пов'язана з державним примусом у формах каральних і правовідновлювальних заходів; 4) визначена у нормах права; 5) притягнення правопорушника до відповідальності здійснюється у певному процесуальному порядку; 6) притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими державними органами та посадовими особами; 7) винна у вчиненні правопорушення особа несе певні втрати матеріального та побутового характеру, які передбачені законом.

Види підстав адміністративної відповідальності

Теорія адміністративного права виділяє наступні види підстав адміністративної відповідальності: фактичні (вчинення особою особливого виду правопорушення – адміністративного (тобто наявність ознак такого правопорушення); юридичні (наявність в діях особи юридичного складу правопорушення – суб'єкту, суб'єктивної сторони, об'єкту, об'єктивної сторони); процесуальні (наявність процесуальних норм, які забезпечують притягнення винної особи до адміністративної відповідальності).

Особливості адміністративної відповідальності

Особливостями адміністративної відповідальності є:

1. Адміністративна відповідальність має публічний державно-обов'язковий характер.
2. Право адміністративного покарання, як правило, зосереджується в органах виконавчої влади, у судах загальної юрисдикції, адміністративних комісіях при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад, виконавчих комітетах відповідних рад, що обумовлює надання їм

юрисдикційних повноважень, що є по суті судовими функціями (органи, які їх здійснюють, називаються "органами адміністративної юрисдикції").

3. Це самостійний вид правової відповідальності, що настає за адміністративні проступки в різних сферах державного управління.

4. Вона є специфічною формою правового реагування з боку держави в особі її компетентних органів на певну категорію протиправних проявів і є наслідком винного суспільно шкідливого (антигромадського) діяння.

5. Адміністративна відповідальність врегульовується та захищається, як правило, в позасудовому порядку.

6. Вона є одним з видів державного примусу, становить державний примус у вигляді застосування встановлених законодавством адміністративних стягнень.

7. Вона зобов'язує правопорушника дати відповідь перед повноважним державним органом щодо своїх неправомірних дій і понести за це стягнення з негативними для правопорушника наслідками (морального або матеріального характеру).

8. Фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності, як правило, є адміністративне правопорушення (проступок).

9. Нормативною підставою адміністративної відповідальності, крім КпАП, є інші законодавчі акти, зокрема, Повітряний кодекс (ПК) України (ст.ст. 89–102), Водний кодекс (ВК) України (ст.ст. 110–111), МК (ст.ст. 319–406), закони України "Про засади запобігання та протидію корупції", "Про рекламу" (в редакції Закону від 11 липня 2003 р.) від 16 червня 1992 р. тощо.

10. Правами щодо здійснення адміністративного провадження наділене широке коло повноважних державних органів, перелік яких визначений законодавством. Так у ст. 255 КпАП визначені уповноважені особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення.

11. Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути осудні фізичні особи, що досягли 16 років, службові і посадові особи. Разом із тим у ст. 184 КпАП передбачається відповідальність батьків за протиправні дії неповнолітніх, якщо вони вчинили адміністративний проступок у віці від 14 до 16 років.

12. Вона, як правило, застосовується до фізичних осіб, але не виключає можливості притягнення до відповідальності юридичних осіб.

13. Суть адміністративної відповідальності полягає в тому, що до винних у вчиненні правопорушення застосовуються адміністративні стягнення, а до неповнолітніх – заходи впливу,

14. Реалізується у відповідних процесуальних формах. Встановлено особливий спрощений порядок притягнення до відповідальності, який створює умови для оперативності й економічності застосування стягнень, дає необхідні гарантії здійснення права на захист.

15. Право встановлювати адміністративну відповідальність надано Верховній Раді України (ст. 92 Конституції), але в деяких випадках її можуть встановлювати Президент України, Кабінет Міністрів України, міністерства, обласні, районні, міські ради та їх виконкоми (ст. 5 КпАП), обласні, Київська і

Севастопольська міські ради (крім того, можуть встановлювати правила, за порушення яких адміністративна відповідальність настає за ст.ст. 152, 159, 182 КпАП).

16. На відміну від інших видів відповідальності за вчинення адміністративних проступків на правопорушників накладаються відповідні адміністративні стягнення, заходи впливу, адміністративне видворення за межі України іноземних громадян і осіб без громадянства; зміст адміністративної відповідальності становить накладення адміністративних стягнень.

17. Метою застосування адміністративного стягнення є покарання та виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами, відновлення порушених суспільних відносин, відшкодування шкоди.

18. При повторюваності порушень більше одного разу протягом року виникає необхідність застосування більш суворих адміністративних заходів (стягнень).

19. Більшість адміністративних порушень характеризується недодержанням загальнообов'язкових правил, коли діяння становить формальний склад проступку, незалежно від настання шкідливих наслідків матеріального характеру.

20. Введення до багатьох норм КпАП дискреційних повноважень, тобто права діяти на власний розсуд при встановленні адміністративних заборон або нових видів покарань, при застосуванні альтернативних стягнень, при визнанні обставин скоєння проступків такими, що обтяжують або пом'якшують відповідальність, при обранні місця розгляду адміністративної справи, скасування, зміни постанови з адміністративної справи.

21. Крім того, адміністративна відповідальність має: свій механізм запровадження адміністративних загальнообов'язкових правил (заборон); власний об'єкт; власний метол правоохорони (адміністративний та адміністративно-судовий); свої матеріальні, процесуальні норми, систему адміністративних покарань; особливості нормативного врегулювання адміністративної відповідальності.

2. Поняття та основні ознаки адміністративного правопорушення (проступку). Його відмежування від інших видів правопорушень. Законодавство про адміністративні правопорушення.

Адміністративне правопорушення (проступок) - це проти-правна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і сво-боди громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Це визначення дається в ст. 9 КУпАП і в ньому робиться акцент на об'єкти адміністративного правопорушення, - громадський поряд-ок, власність, права і свободи громадян, на встановлений поряд-ок управління.

Ознаки адміністративного правопорушення:

діяння. Йдеться про те, що лише усвідомлювані особою акти поведінки,

виражені як у діях, так і в бездіяльності, можуть уважатися адміністративним правопорушенням. Як приклади дій, що є адміністративними правопорушеннями, можна привести керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані сп'яніння (ст. 130 КУпАП), або дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП). Своєю чергою, прикладами бездіяльності, що є адміністративними правопорушеннями, можуть бути ухилення від виконання законних вимог прокурора (ст. 185-7 КУпАП) чи невиконання рішення виборчої комісії, комісії з референдуму (ст. 212-18 КУпАП). Такі прояви психічної діяльності, як думки, бажання, уподобання (навіть якщо вони мають протиправний характер) не можуть уважатися адміністративним правопорушенням;

протиправність ~ адміністративне правопорушення полягає в порушенні правил поведінки, встановлених відповідними правовими нормами. Важливо підкреслити недопустимість використання компетентними органами (посадовими особами), уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення, аналогії закону. Порушення правил поведінки лише тоді вважається адміністративним правопорушенням, коли воно визначене як таке чинним законодавством;

суспільна небезпека - адміністративне правопорушення за-подіює або створює загрозу громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, встановленому порядку управління. У цілому йдеться про небезпеку для суспільства, для суспільних інтересів. У навчальній та науковій літературі продовжується дискусія, розпочата в середині минулого століття, з приводу того, що характеризує адміністративне правопорушення, - суспільна небезпека чи шкідливість Прихильники однієї позиції (А П Ключниченко, Г І Петров, О М Якуба) вважають, що суспільна небезпека властива лише злочинам і не притаманна адміністративним правопорушенням Інші (Є В Додш, О Є Луньов, Л В Ко-валь, Л Л Попов) наполягають на тому, що суспільна небезпека властива як злочинам, так і адміністративним правопорушенням, питання полягає лише у мірі (ступені) проявів такої небезпеки у злочинів, відповідно, вона вища Схиляючись до другої позиції, зазначмо, що такі адміністративні правопорушення, як заготівля, переробка або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ст 42-2 КУпАП) чи порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст 175 КУпАП), безперечно, характеризуються суспільною небезпекою На об'єднавчий елемент суспільної небезпеки в адміністративних правопорушеннях і злочинах указує В К Колпаков, який свідчить, що суспільна небезпека є ґносеологічною ознакою об'єктивної сторони складу правопорушення¹,

винність - адміністративне правопорушення особи є лише тоді, коли має місце вина у формі умислу чи необережності Лише усвідомлювані діяння можуть бути адміністративним правопорушенням Коли вини правопорушника в діянні немає, то відповідно воно не вважається адміністративним правопорушенням,

караність - адміністративне правопорушення вважається таким за умови, що за нього законодавством передбачено адміністративна відповідальність

Іншими словами, лише те правопорушення вважається адміністративним, відповідальність за яке передбачено КУпАП та деякими іншими законами (що визначають правопорушення як адміністративні та визначають заходи адміністративної відповідальності за них)

3. Склад адміністративного правопорушення.

Склад адміністративного правопорушення - це сукупність установлених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, наявність яких характеризує діяння як адміністративне правопорушення (проступок). За допомоги такої характеристики, як склад адміністративного правопорушення, є можливість отримати його загальну характеристику.

Вказаними ознаками адміністративного правопорушення є:

Об'єкт.

Об'єктивна сторона.

Суб'єкт.

Суб'єктивна сторона.

Об'єкт адміністративного правопорушення - це суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, яким завдано шкоди адміністративним правопорушенням. Іншими словами, це те, на що спрямовано адміністративне правопорушення.

Види об'єктів:

загальний - усі суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права. Виходячи з визначення адміністративного правопорушення загальним об'єктом адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установлений порядок управління;

родовий - група однорідних суспільних відносин, урегульованих нормами адміністративного права. Наприклад: суспільні відносини в сільському господарстві, в галузі охорони природи, на транспорті тощо;

безпосередній - конкретні суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права. Наприклад, у вчиненні правопорушення, передбаченого ст. 78 КУпАП (порушення порядку здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферу або впливу на неї фізичних та біологічних факторів), йдеться про безпосередній об'єкт адміністративного правопорушення - суспільні відносини у сфері охорони довкілля, яким завдається шкода за рахунок певних протиправних дій. Водночас таке правопорушення характеризується і суспільною небезпекою.

Об'єкт адміністративного правопорушення - слід відрізнити від предмета правопорушення, під яким розуміють конкретні об'єкти матеріального світу (речі), щодо яких учинено правопорушення (автомобіль, наркотичні засоби тощо).

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення — це зовнішні ознаки та обставини, які характеризують адміністративне правопорушення.

Ознаки об'єктивної сторони адміністративного правопорушення.

1. Обоє 'язкові:

а) діяння (дія чи бездіяльність). Ця ознака, описана у висвітленні загальних ознак адміністративного правопорушення, зводиться до вчинення певних дій чи констатації бездіяльності;

б) шкідливі наслідки - негативні зміни, що мають місце в результаті вчинення правопорушення. Зазвичай вказані зміни торкаються передусім об'єкта адміністративного правопорушення. Виходячи з наявності чи відсутності матеріальних шкідливих наслідків розрізняють два види адміністративних правопорушень: з матеріальним складом і з формальним складом. До першого виду відносять такі, для яких обов'язковим елементом є настання матеріальних шкідливих наслідків (наприклад, пошкодження газопроводів під час провадження робіт (ст. 103-2 КУпАП), де матеріальним шкідливим наслідком є пошкоджений газо-провід). Своєю чергою, до другого виду відносять правопорушення, для яких факт настання матеріальних шкідливих наслідків не є обов'язковим; для них сам факт учинення правопорушення свідчить про настання шкідливих наслідків (наприклад, порушення порядку провадження господарської діяльності, передбачене ст. 164 КУпАП, може і не спричинити матеріальних шкідливих наслідків із причини випуску якісної продукції, товарів, надання послуг, водночас це - адміністративне правопорушення з формальним складом, оскільки шкідливі наслідки формально полягають у здійсненні господарської діяльності без державної реєстрації чи ліцензії);

в) причинний зв'язок між діянням і шкідливими наслідками. Насамперед стосується до адміністративних правопорушень із матеріальним складом, де необхідно чітко встановити, що діяння передувало настанню шкідливих наслідків і між ними є причинний зв'язок.

Узагальнюючим прикладом, що характеризує об'єктивну сторону адміністративного правопорушення, може бути виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів (ст. 177-2 КУпАП), де діяння характеризується виготовленням, придбанням, зберіганням або реалізацією зазначеного, шкідливі наслідки - потенційна загроза здоров'ю людей, які вживатимуть такі напої чи вироби, а причинний зв'язок - це встановлення обставин появи шкідливих наслідків. Водночас слід наголосити, що вказаний приклад - адміністративне правопорушення з формальним складом, де достатньо зафіксувати факт діяння, незалежно від того, чи встиг хтось užити вказані напої чи тютюнові вироби.

2. Необов'язкові (факультативні):

а) місце вчинення правопорушення. Має значення в таких випадках, як, наприклад, знищення або пошкодження підросту в лісах (ст. 66 КУпАП), де має бути встановлено, що правопорушення вчинене саме у лісі;

б) час учинення правопорушення. Важлива ознака у випадках, скажімо, порушення порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків (ст. 184-2 КУпАП), де важлива обставина - строки (час) подання такої інформації;

в) засоби вчинення адміністративного правопорушення. Є обставиною, яку важливо встановити у таких випадках, як, наприклад,

створення умов для організації та проведення з порушенням установленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій (ст. 185-2 КУпАП), де зазначено, що адміністративним правопорушенням є надання посадовими особами із зазначеною метою приміщень, транспорту, технічних засобів (які певною мірою і є засобами вчинення адміністративного правопорушення);

г) обстановка вчинення правопорушення. Має значення для правильної кваліфікації такого правопорушення, як, наприклад, ворожіння у громадських місцях (ст. 181 КУпАП): важливою обставиною є факт учинення ворожіння саме у громадському місці.

Суб'єкт адміністративного правопорушення - це особа, яка вчинила адміністративне правопорушення. Суб'єктом адміністративного правопорушення може бути фізична особа, яка досягла 16-річного віку, та юридична особа незалежно від форми власності.

Види суб'єктів адміністративного правопорушення:

загальні (яким притаманні всі ознаки суб'єкта). Приклад учинення адміністративного правопорушення загальним суб'єктом - ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство), де до відповідальності буде притягатися будь-яка деліктоздатна фізична особа, яка вчинила протиправні дії;

спеціальні (яким притаманні, крім загальних ознак, певні додаткові - іноземці та особи без громадянства, посадові особи, військовослужбовці, неповнолітні та деякі інші). До найхарактерніших прикладів спеціальних суб'єктів належать посадові особи, неповнолітні, іноземці та особи без громадянства, військовослужбовці, інші особи. Як приклад адміністративного правопорушення, вчиненого спеціальними суб'єктами, можна навести випуск на лінію транспортних засобів, технічний стан яких не відповідає встановленим нормам (ст. 128 КУпАП), де суб'єкт правопорушення - керівники підприємств, установ та організацій або інші посадові особи, відповідальні за транспортні засоби. Або - незаконне вилучення паспортів і прийняття їх у заставу (ст. 201 КУпАП), де спеціальні суб'єкти правопорушення - посадові особи.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення -внутрішнє (психічне) ставлення суб'єкта правопорушення до скоєного діяння та його шкідливих наслідків.

Ознаки суб'єктивної сторони:

1. Вина - психічне ставлення особи до скоєного діяння та його шкідливих наслідків.

Це - обов'язкова ознака суб'єктивної сторони, що проявляється у формі умислу чи необережності.

Умисел має місце у правопорушенні тоді, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків. Лише з умислом можуть бути вчинені такі адміністративні правопорушення, як самовільне використання транспортних засобів, машин чи механізмів або зберігання транспортних засобів у невстановлених місцях (ст. 132 КУпАП) чи вчинення насильства в сім'ї (ст. 173-2 КУпАП).

Необережність має місце у правопорушенні тоді, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити. Це може бути втра-та паспорта з необережності (ст. 198 КУпАП) чи знищення або пошкодження лісу внаслідок необережного поводження з вогнем (ст. 77 КУпАП).

Мотив ~ це усвідомлювана причина, яка спонукає особу до скоєння правопорушення.

Мета - це очікуваний результат, бажані наслідки, яких праг-не досягти особа вчиненням правопорушення.

Відмінність адміністративних правопорушень від злочинів та дисциплінарних правопорушень

У практичній діяльності нерідко виникають ситуації, що зму-шують здійснювати кваліфікацію того чи іншого правопорушення При цьому особливої значущості набуває відокремлення адмініст-ративних правопорушень від злочинів, оскільки іноді вони мають багато спільних ознак Скажімо, таке явище, як дрібне хуліганство, яке у ст 273 чинного КУпАП визначається як нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій грома-дян, досить непросто відрізнити від хуліганства як злочину, що у ст. 296 Кримінального кодексу України визначається як грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до су-спільства, що супроводжується особливого зухвалістю чи винятко-вим цинізмом. Здавалося б, відмінності не настільки значні, проте у першому випадку (адміністративне правопорушення) йдеться про стягнення у вигляді штрафу від трьох до семи неоподаткову-ваних мінімумів доходів громадян, або виправних робіт, або адмі-ністративного арешту на строк до п'ятнадцяти діб. Водночас у разі вчинення хуліганських дій як злочину до правопорушника можуть бути застосовані штраф від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років.

Стаття 9 КУпАП визначає пріоритет кримінальної відповідаль-ності над адміністративною. Це досягається за рахунок того, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Керуючись необхідністю визначення чітких відмінностей між адміністративними правопорушеннями та злочинами, наведемо ос-новні ознаки, що характеризують вказані відмінності (табл. 8.1).

Стосовно до відмінностей адміністративних і дисциплінарних правопорушень слід зазначити, що критеріїв відмінності - декілька. Основні з них - два. По-перше, адміністративні правопорушення посягають на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління, а дисциплінарні -на правила трудової (службової)

дисципліни. По-друге, суб'єкт адміністративного правопорушення не перебуває у службовій залежності від органу (посадової особи), яка здійснює притягнення до відповідальності, а у випадку дисциплінарного правопорушення така залежність існує, оскільки справу розглядає, зазвичай, ке-рівник правопорушника.

4. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність, звільняють від адміністративної відповідальності, виключають провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Обставинам, що пом'якшують і обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, присвячено окремі статті КпАП. Стаття 34 пом'якшуючими відповідальність обставинами визнає:

- щире розкаяння винного;
- відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди;
- вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин;
- вчинення правопорушення неповнолітнім;
- вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року.

Цей перелік може бути доповнено законодавством, тобто він не вичерпний, відкритий. Більше того, орган /посадова особа/, який розглядає справу, може визнати пом'якшуючими і обставини, не передбачені законом /наприклад, бездоганна трудова діяльність, похилий вік, наявність у правопорушника утриманців тощо/.

На відміну від пом'якшуючих обставин в ст.35 КпАП дано повний, закритий перелік обставин, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення. Тобто його не може бути розширено органами адміністративної юрисдикції. До таких обставин віднесено:

- продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених нате осіб припинити її;
- повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила злочин;
- втягнення неповнолітнього в правопорушення;
- вчинення правопорушення групою осіб;
- вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин; б/вчинення правопорушення в стані сп'яніння. Залежно від характеру адміністративного правопорушення орган /посадова особа/, який накладає стягнення, може не визнати останню обставину обтяжуючою /наприклад, для відповідальності за порушення правил користування енергією і газом в побуті байдуже, чи вчинено їх в стані сп'яніння/.

Пом'якшуючі і обтяжливі обставини мають велике значення при накладенні стягнення. Врахування пом'якшуючих обставин дає органу /посадовій особі/, який розглядає справу, право призначити стягнення ближче

до мінімуму санкції статті, якою передбачено відповідальність задане діяння, а якщо санкція альтернативна - застосувати більш м'який вид стягнення. Крім того, в таких випадках можливе звільнення порушника від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів справи на розгляд товариського суду, громадської організації чи трудового колективу або з оголошенням усного зауваження. Наявність же обтяжливих обставин, навпаки, надає можливість накласти стягнення, яке дорівнює максимуму санкції статті КпАП або наближене до цього максимуму, а за альтернативної санкції - застосувати більш суворе стягнення.

При накладенні стягнення обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, враховуються лише за умови, що вони перебувають за межами складу правопорушення, тобто не є його складовою частиною. Так, вчинення, наприклад, дрібного хуліганства в стані сп'яніння обтяжує відповідальність порушника, керування ж транспортним засобом в стані сп'яніння не обтяжує, тому що ця ознака безпосередньо входить в склад правопорушення /ст.130 КпАП/.